

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 30. ledna 2024 ve věcech č. 34358/16 a č. 58535/16 – *Akhmednabiyev a Kamalov proti Rusku*

Senát třetí sekce Soudu rozhodl jednomyslně o porušení procesní složky článku 2 Úmluvy kvůli absenci účinného vyšetřování vražd příbuzných stěžovatelů, kteří byli novináři. Ve vztahu k jednomu ze stěžovatelů dále jednomyslně konstatoval porušení tohoto článku v jeho hmotněprávní složce, jelikož žalovaný stát nepřijal operativní opatření k ochraně života jeho příbuzného, který se krátce před smrtí stal terčem střelby. Povinnost přijmout taková opatření je přitom zesílena, jsou-li na životě a zdraví ohroženi novináři.

I. Skutkové okolnosti

V září 2009 šířily neznámé osoby tištěné letáky, ve kterých vyhrožovaly osobám v nich uvedených smrtí. Na seznamu se nacházela také jména dvou novinářů – otce prvního stěžovatele a synovce druhého stěžovatele. V souvislosti s těmito letáky bylo zahájeno trestní řízení, během kterého otec prvního stěžovatele při výslechu uvedl, že se obává o svůj život, neboť výhružky vnímá jako reálné.

V lednu 2013 neznámý pachatel čtyřikrát vystřelil na otce prvního stěžovatele. Ačkoli nebyl zraněn, došlo k poškození jeho auta. Vyšetřování událostí bylo zahájeno následujícího dne pro poškození cizí věci a nedovolené držení střelné zbraně. Otec prvního stěžovatele tento incident spojoval s výkonem své novinářské činnosti a v rámci vyšetřování uvedl, že se dostal do sporu s I. M., o kterém napsal několik kritických článků. V červenci 2013 byl otec prvního stěžovatele zastřelen. Vyšetřování vraždy bylo zahájeno téhož dne a v červnu 2022 stále probíhalo. V únoru 2014 bylo vyšetřování obou incidentů spojeno. Od dubna 2014 do listopadu 2015 bylo vyšetřování pětikrát přerušeno. Výpovědi svědků naznačovaly, že si I. M. vraždu otce prvního stěžovatele objednal. Vnitrostátní orgány nepodnikly žádné kroky k ověření těchto informací, včetně výslechu I. M. Řada vyšetřovacích úkonů nebyla provedena včas nebo vůbec, protože místní policie s vyšetřovatelem nespolupracovala.

Synovec druhého stěžovatele byl zastřelen v prosinci 2011. Vyšetřování bylo zahájeno o několik dní později a skončilo v září 2020, kdy byly z vraždy obžalovány čtyři osoby, kterým byl později uložen trest odnětí svobody. Druhý stěžovatel neměl jakožto svědek od prosince 2014 přístup k trestnímu spisu.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelé na poli článku 2 Úmluvy namítali, že vnitrostátní orgány neochránily životy jejich příbuzných a že vyšetřování okolností jejich úmrtí nebylo účinné.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

a) Procesní složka

Obecné zásady týkající se posuzování procesní složky článku 2 Úmluvy Soud shrnul v rozsudku *Mustafa Tunç a Fecire Tunç proti Turecku* (č. 24014/05, rozsudek velkého senátu ze dne 14. dubna 2015, § 169–182).

Soud konstatoval, že délka vyšetřování vraždy otce prvního stěžovatele, tj. více než devět let, naznačuje závažné nedostatky, které mohou představovat porušení Úmluvy, pokud žalovaný stát tuto situaci velmi přesvědčivě a věrohodně nezdůvodní (srov. *Mazepa a ostatní proti Rusku*, č. 15086/07, rozsudek ze dne 17. července 2018, § 80). Dále vzal v úvahu, že vyšetřování bylo opakovaně přerušováno i prodlužováno kvůli nedostatečné spolupráci vnitrostátních orgánů, a že navzdory náznakům o účasti I. M. na vraždě nebyla tato informace ověřena. První stěžovatel navíc nebyl pravidelně informován o postupu ve vyšetřování. Vyšetřování vraždy otce prvního stěžovatele tak podle Soudu nebylo účinné.

Podle Soudu nebylo účinné ani vyšetřování vraždy synovce druhého stěžovatele, protože délka řízení, tj. devět let, neodpovídala požadavku rychlosti a druhý stěžovatel neměl dostatečný přístup k informacím o průběhu vyšetřování.

K porušení článku 2 Úmluvy v jeho procesní složce proto došlo ve vztahu k oběma stěžovatelům.

b) Hmotněprávní složka

Obecné zásady k posuzování naplnění pozitivního závazku na poli článku 2 Úmluvy Soud shrnul v rozsudcích *Osman proti Spojenému království* (č. 23452/94, rozsudek ze dne 28. října 1998, § 115–116) a *Kurt proti Rakousku* (č. 62903/15, rozsudek velkého senátu ze dne 15. června 2021, § 157–160).

Soud poznamenal, že vnitrostátní orgány byly o ohrožení života otce prvního stěžovatele informovány již při vyšetřování šíření letáků (viz *Dink proti Turecku*, č. 2668/07, rozsudek ze dne 14. září 2010, § 66–150; srov. a *contrario Tagiyeva proti Ázerbájdžánu*, č. 72611/14, rozsudek ze dne 7. července 2022, § 65). O existenci skutečného a bezprostředního ohrožení jeho života pak nebylo pochyb po útoku na něj v lednu 2013. Nejpozději od tohoto okamžiku tedy vnitrostátní orgány měly povinnost přijmout preventivní opatření k ochraně jeho života. Tato povinnost je navíc zesílena, pokud jde o novináře (viz *Mazepa a další proti Rusku*, cit. výše, § 73). Nepřijetí přiměřených opatření, která mohla ovlivnit výsledek nebo zmírnit újmu, je podle Soudu dostatečné pro existenci odpovědnosti státu (*Dink proti Turecku*, cit. výše, § 71–75; *Opuz proti Turecku*, č. 33401/02, rozsudek ze dne 9. června 2009, § 136). Pokud by byla po lednu 2013 přijata ochranná opatření a provedeno účinné vyšetřování, existovala by podle Soudu reálná šance zabránit ohrožení života otce prvního stěžovatele. Žalovaný stát tedy nesplnil svůj pozitivní závazek přijmout vhodná opatření k ochraně života otce prvního stěžovatele a porušil článek 2 Úmluvy v jeho hmotněprávní složce.

K opačnému závěru Soud dospěl ve vztahu k vraždě synovce druhého stěžovatele. Skutečnost, že mu bylo v září 2009 vyhrožováno smrtí, nemohla podle Soudu bez dalších okolností založit pozitivní závazek státu chránit jeho život i v prosinci 2011, kdy byl zavražděn. K porušení článku 2 Úmluvy v jeho hmotněprávní složce proto ve vztahu k druhému stěžovateli nedošlo.